

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia 21 (2023)

ISSN 2081-1861

DOI 10.24917/20811861.21.37

Danuta Hombek

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

ORCID 0000-0001-6261-6511

Z dziejów wrocławskiej bibliologii. Kultura książki w działalności Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego (Bożena Koredczuk, *Badania nad książką, biblioteką i informacją w kręgu towarzystw naukowych. Komisja Bibliologii i Bibliotekoznawstwa Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego (1953–2003)*, Wrocław–Warszawa, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Komitet Historii Nauki i Techniki PAN, 2021, ss. 506 (Acta Universitatis Wratislaviensis No 4086), ISSN 0239-6661 (AUWr), ISBN 978-83-229-3761-7)

Bożena Koredczuk

**Badania nad książką,
biblioteką i informacją
w kręgu towarzystw
naukowych**

Komisja Bibliologii i Bibliotekoznawstwa
Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego
(1953–2003)

Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego
Komitet Historii Nauki i Techniki PAN

Zasadniczym powodem, dla którego autorka podjęła problemy obecności w badaniach i działalności towarzystw naukowych (zarówno ogólnych, jak i specjalistycznych) zagadnień koncentrujących się wokół książki, biblioteki i informacji, był brak refleksji naukowej nad ich znaczącą rolą w procesie kształtowania się bibliologii jako odrębnej dyscypliny. We *Wstępie* do monografii czytamy:

Okazuje się, że na przestrzeni wieków wiele było takich towarzystw, ale dotychczas nie w pełni doceniono ich potencjał i możliwości wpływu na kształt tej dyscypliny naukowej. Zagadnienie to stało się inspiracją do podjęcia badań z pogranicza bibliologii i naukoznawstwa nad towarzystwami naukowymi ogólnymi, a także tworzonymi przy nich komisjami, w tym głównie Komisją Bibliologii (Bibliografii) i Bibliotekoznawstwa Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego (WTN). Po-

zwoliły one uchwycić rolę towarzystw w rozwoju bibliologii jako nauki i pokazać, jak

wielkie znaczenie może mieć nawet regionalne środowisko uczonych w procesie wyznaczania kierunków badań ogólnopolskich (s. 20).

Z ostatnim zdaniem przytoczonej wypowiedzi można by polemizować, ponieważ nie wszystkie ośrodki regionalne miały w swoim składzie tak wybitnych członków jak wrocławski, w którym działali m.in. Karol Głombiowski i jego uczeń Krzysztof Migoń, wyznaczający kierunek rozwoju badań bibliologicznych w Polsce¹. Pozostałe stowarzyszenia z pewnością, ale i w różnym stopniu, starały się wspierać i pogłębiać wytyczone we Wrocławiu badania nad szeroko pojętą kulturą książki.

Książka Bożeny Koredczuk ma przejrzystą strukturę, odzwierciedlającą jej interdyscyplinarny, bibliologiczno-naukoznawczy charakter i składa się z dwóch głównych części, podzielonych na siedem, logicznie następujących po sobie rozdziałów, w obrębie których autorka dokonała bardziej szczegółowego podziału. Pierwsze dwa z nich stanowią tło dla właściwych rozważań naukowych, co sygnalizują choćby ich tytuły: I. *Towarzystwa i komisje bibliologiczne w Europie i Polsce – historia i współczesność (wybrane przykłady)*. II. *Spółeczny ruch naukowy w Polsce w drugiej połowie XX wieku. Uwarunkowania historyczne i polityczne*. Zgodnie z nagłówkami, w wymienionych rozdziałach znalazły się treści zawierające dzieje europejskich i polskich towarzystw naukowych oraz działających w ich obrębie, począwszy od XIX wieku, komisji bibliologicznych. Ponadto autorka omówiła warunki historyczno-polityczne, w jakich przyszło się rozwijać nauce polskiej w drugiej połowie XX wieku, podkreślając znaczącą rolę towarzystw naukowych w kształtowaniu i rozwijaniu społecznego ruchu naukowego. I tak, najpierw (w pierwszym rozdziale) scharakteryzowała prekursorów towarzystw bibliologicznych, czyli ważniejsze stowarzyszenia bibliofilskie i bibliograficzne, które przyczyniły się do rozwoju badań bibliologicznych oraz komisje bibliograficzne działające przy polskich towarzystwach naukowych ogólnych, by przejść do omówienia działalności w XX i XXI wieku już ściśle bibliologicznych instytucji tego typu w Europie i Polsce. W drugim rozdziale składającym się z trzech podrozdziałów podkreśliła najpierw znaczenie towarzystw naukowych w rozwoju i popularyzacji nauki, stwierdzając m.in. że:

Towarzystwa są ważnym elementem polityki naukowej państwa ze względu na swoją specyfikę jako niezinstytucjonalizowane, społeczne czynniki rozwoju nauki, uczestniczące w transmisji wiedzy szerokiemu kręgowi odbiorców. Upowszechniając wyniki badań w procesie popularyzacji, stają się pomostem przepływu wiedzy między naukowcami a społeczeństwem i poprzez te działania wpływają znacząco na rozwój lokalnej społeczności (s. 98).

W drugim podrozdziale autorka przedstawiła kształtowanie się struktury organizacyjnej polskiej nauki w latach 1945–1989 oraz omówiła naukową politykę państwa wobec towarzystw naukowych, przedstawiając ustalenia kolejnych Kongresów Nauki Polskiej (nb. pierwszy z nich odbył się w 1951 roku), które realizowały założenia państwowej polityki naukowej.

1 Zob. K. Głombiowski, *Książka w procesie komunikacji społecznej*, Wrocław 1980; K. Migoń, *Nauka o książce wśród innych nauk społecznych*, Wrocław 1976; tenże, *Nauka o książce. Zarys problematyki*, Wrocław 1984.

Natomiast trzeci podrozdział dotyczący organizacji nauki polskiej na Ziemiach Odzyskanych w latach 1945–1956 jest nieco mylący, ponieważ właściwie ograniczył się do charakterystyki, z tego punktu widzenia, Wrocławia.

Trzeci rozdział noszący tytuł: *Wrocławskie Towarzystwo Naukowe na tle regionalnego ruchu naukowego* jest zarazem ostatnim rozdziałem wprowadzającym w zasadniczą problematykę monografii, której podstawowym celem było odtworzenie dziejów Komisji Bibliologii i Bibliotekoznawstwa działającej w strukturze Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. W wymienionym rozdziale Bożena Koredczuk najpierw omówiła działalność towarzystw naukowych funkcjonujących we Wrocławiu po II wojnie światowej, a następnie scharakteryzowała kolejno: powstanie i działalność Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, jego statut, członków, strukturę organizacyjną oraz zadania naukowe, popularyzatorskie i wydawnicze.

Pozostałe cztery rozdziały, tworzące drugą część monografii, zostały poświęcone w całości szczegółowemu omówieniu – na podstawie analizy zachowanych źródeł – dziejów Komisji Bibliologii i Bibliotekoznawstwa Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, która działała w latach 1953–2003. Przez 26 lat istnienia występowała ona pod nazwą Komisji Bibliografii i Bibliotekoznawstwa, a przez następnych 25 lat funkcjonowała jako Komisja Bibliologii i Bibliotekoznawstwa. Inicjatorem jej utworzenia w 1953 r. i zarazem pierwszym przewodniczącym był Antoni Knot – profesor Uniwersytetu Wrocławskiego, historyk oświaty i kultury, a zarazem archiwista i bibliotekarz.

W pierwszym rozdziale drugiej części, a w czwartym według kolejności segmentacji książki, zatytułowanym: *Komisja Bibliologii (Bibliografii²) i Bibliotekoznawstwa WTN* autorka wprowadziła nas w ówczesną sytuację społeczno-polityczną Wrocławia, w celu ukazania warunków, w jakich przyszło działać wrocławskim bibliologom w pierwszych latach istnienia Komisji. Następnie opisała instytucje uczestniczące w jej pracach, stwierdzając, że:

[...] najwięcej w ciągu 50 lat w pracach Komisji udzielali się pracownicy związani z następującymi instytucjami: Biblioteką Uniwersytecką we Wrocławiu, Biblioteką Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, Biblioteką Śląską w Katowicach, Biblioteką Kapitulną we Wrocławiu oraz Katedrą, a od 1969 roku Instytutem Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego (s. 175).

Ponadto Bożena Koredczuk podkreśliła wyjątkową zasługę w integracji środowiska uniwersytecko-bibliotekarskiego wokół Komisji prof. Antoniego Knota, porównując jego zasługi na tym polu z podobną działalnością Karola Estreichera w Krakowie. Przedstawiła również kolejnych przedstawicieli ośrodków naukowych i zawodowych z całego kraju, którzy aktywnie włączyli się w prace Komisji wrocławskiej.

Czwarty rozdział monografii kończył podrozdział pt. *Struktura organizacyjna i główne kierunki prac Komisji w latach 1953–2003*, w którym znalazło się omówienie form i zakresu jej działalności w ciągu 50 lat istnienia. Autorka stwierdziła, że bez względu na osobę przewodniczącego³ podstawowy kształt pracy pozostawał

2 W nawiasie autorka umieściła pierwotną nazwę Komisji.

3 W ciągu 50 lat działalności Komisji kierowało nią 11 przewodniczących, których biogramy autorka zamieściła na końcu monografii w załączniku nr 1 (s. 379–412). Funkcję

niezmienny i sprowadzał się „do organizowania zebrań, sesji i konferencji naukowych, przy czym te ostatnie współorganizowano też z innymi instytucjami naukowymi, krajowymi i regionalnymi [...], podejmowano także akcje popularyzacji wiedzy o książce, bibliotece i informacji wśród społeczeństwa” (s. 179). W zasadniczej części analizowanego podrozdziału Bożena Koredczuk najpierw chronologicznie zestawiała (w postaci tabelarycznej) liczbę członków i współpracowników Komisji oraz sumę posiedzeń i wygłoszonych referatów w ciągu każdego roku przez cały okres jej funkcjonowania, po czym dokonała szczegółowej analizy zamieszczonej statystyki. Następnie przedstawiła zmieniający się skład osobowy kolejnych zarządów Komisji.

W piątym rozdziale pt. *Podstawowe formy działalności naukowej Komisji Bibliologii (Bibliografii) i Bibliotekoznawstwa WTN – konferencje i sesje naukowe*, zgodnie z zapowiedzią umieszczoną w tytule, autorka dokonała drobiazgowej prezentacji zachowanej dokumentacji oraz opublikowanych materiałów pokonfrencyjnych, zamieszczając nawet fotokopie zaproszeń i programów kolejnych wydarzeń naukowych, ich uczestników, a także przebiegu obrad. W wymienionym rozdziale możemy przeczytać o sympozjach zorganizowanych we Wrocławiu, z których dwie (poz. 4 i 5) współorganizowała z WTN – były to:

1. Pierwsza Konferencja Naukowa Komisji Bibliografii i Bibliotekoznawstwa, która odbyła się w dniach 20–21.11.1953 r.
2. Druga Konferencja Naukowej Komisji Bibliografii i Bibliotekoznawstwa, zorganizowana w dniach 3–5.11.1954 r.
3. Konferencja naukowa z okazji dziesięciolecia Komisji Bibliografii i Bibliotekoznawstwa WTN, która odbyła się 15.06.1963 r.
4. Konferencja *Badania nad kulturą współczesną* z 15.05.1967 r.
5. Ogólnopolska Sesji Naukowej *500-lecie polskiego słowa drukowanego na Śląsku*, zorganizowana w dniach 9–11.10.1975 r.
6. Konferencja środowiskowa *Badania bibliologiczne i bibliotekoznawcze w środowisku wrocławskim. Wyniki i potrzeby* z 30.05.1980 r.

Oprócz wymienionych konferencji Bożena Koredczuk wspomniała również (w jednym z podrozdziałów) o wewnętrznych sesjach okolicznościowych zorganizowanych przez Komisję zwykle z powodu śmierci wybitnych jej członków, np. przewodniczących m.in: Antoniego Knota, Karola Głombiowskiego czy Marty Burbianki.

Na podstawie lektury szóstego rozdziału noszącego tytuł: *Główne kierunki badań Komisji – posiedzenia i zebrania naukowe oraz publikacje będące pokłosiem wystąpień* można się dowiedzieć, że w całym okresie działalności Komisji, czyli w latach 1953–2003 odbyło się 318 posiedzeń, podczas których prezentowało swoje dokonania naukowe 137 prelegentów. Wymieniony rozdział ma przede wszystkim charakter statystyczny, gdyż autorka najpierw precyzyjnie zestawiała w postaci tabeli, zajmującej kilka stron (s. 253–262), prelegentów wraz z wykazem miejsc ich zatrudnienia i liczby wystąpień na posiedzeniach Komisji. Z zamieszczonych w niej danych wynika, iż najaktywniejszymi jej członkami byli: „Krzysztof Migoń (25 wystąpień), Kazimiera Maleczyńska (20), Józef Mayer (17), Józef Adam Kosiński (14),

tę sprawowali kolejno: Antoni Knot, Marta Burbianka, Franciszek Pajączkowski, Bronisław Kocowski, Józef Szczepaniec, Krzysztof Migoń, Kazimiera Maleczyńska, Józef Adam Kosiński, Zofia Gaca-Dąbrowska, Janusz Sowiński i Maria Piłtupczak-Majerowicz.

Zofia Gaca-Dąbrowska (12), Józef Szczepaniec (12), Anna Żbikowska-Migoń (11), Bronisław Kocowski (9), Marta Burbianka (8) [...]” itd. (s. 262). W dalszej partii tekstu znalazła się analiza miejsc zatrudnienia prelegentów, w której autorka rozwinęła informacje zamieszczone w tabeli, a następnie przeszła do przedstawienia w podobny sposób, tzn. najpierw w postaci tabelarycznej, a później sumarycznej, interpretacji, tematyki ich wystąpień. Podczas posiedzeń Komisji poruszano następujące zagadnienia: historia i teoria bibliologii i bibliotekoznawstwa, rękopisoznawstwo, historia drukarstwa, zagadnienia wydawnicze i księgarskie, dzieje bibliotek, bibliotekarstwo i bibliotekoznawstwo, czytelnictwo, bibliografia, informacja naukowa i informatologia, komunikacja społeczna i media. Na podstawie analizy zachowanych dokumentów autorka skonstatowała, że:

[...] na posiedzeniach Komisji najwięcej czasu poświęcono tematom dotyczącym książki, biblioteki i informacji z zakresu problematyki ogólnopolskiej – 190 referatów, czyli 52% wszystkich wystąpień; następne były zagadnienia wrocławskie (85 wystąpień, czyli 23,5%) i śląskich (47, czyli 13%), a najmniej było wystąpień poświęconych tematom zagranicznym (39 referatów, czyli 11% wszystkich wystąpień) (s. 266).

Mimo że z zakresu teorii i historii bibliologii było stosunkowo mało wystąpień, dzięki znakomitym uczonym-prelegentom, takim jak Karol Głombiowski i Krzysztof Migoń, przedstawiającym nowatorskie koncepcje teoretyczne dyscypliny, wrocławski ośrodek naukowy zdominował pozostałe instytucje księgoznawcze w kraju.

Działalność publikacyjna członków Komisji była bardzo aktywna i wyrażała się w liczbie wydanych przez nich tekstów, opracowanych na podstawie wygłoszonych referatów na łamach nie tylko periodyków drukowanych w macierzystej instytucji, ale także ogólnopolskich czasopism, m.in.: „Ze Skarbcza Kultury”, „Roczniki Biblioteczne”, „Studia o Książce”, „Rocznik Biblioteki Narodowej”, „Przegląd Humanistyczny”, „Pamiętnik Literacki”, „Biuletyn Polonistyczny”, „Silva Rerum” czy „Rocznik Gdański” oraz w serii Acta Universitatis Wratislaviensis. Bibliotekoznawstwo. Bożena Koredczuk dokonała rekapitulacji tematyki dominującej w publikacjach członków Komisji na przestrzeni lat jej funkcjonowania:

Podsumowując przedstawione na posiedzeniach Komisji rezultaty badań prowadzonych w obrębie szeroko pojętej nauki o książce, bibliotece i informacji, należy podnieść, iż najwięcej uwagi poświęcono dziejom produkcji książki oraz bibliotekarstwu, a także historii bibliotek. Większość prac – co oczywiste – miała aspekt śląskoznawczy [...]. Z upływem lat postępowo jednak systematycznie zmniejszało się zainteresowanie Śląskiem [...]. Równie ważne okazały się studia poświęcone teorii i historii bibliologii jako nauki. Ścieranie się poglądów na bibliologię i bibliotekoznawstwo oraz miejsce w nich problematyki z zakresu informacji naukowej przyczyniło się do wykrystalizowania teorii bibliologii i jej umocnienia w strukturze nauki w Polsce (s. 288, 289–290).

Ostatni, siódmy rozdział monografii pt. *Udział Komisji Bibliologii (Bibliografii) i Bibliotekoznawstwa w działalności wydawniczej Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego oraz upowszechniania nauki* został poświęcony charakterystyce najważniejszych inicjatyw wydawniczych Komisji w ramach macierzystej instytucji, a następnie omówieniu jej aktywności popularyzacyjnej. Po krótkim wstępie wprowadzającym w organizację działalności wydawniczej Towarzystwa autorka

scharakteryzowała jego serie wydawnicze, w których publikowali członkowie Komisji, oraz szczegółowo omówiła ich prace. Były to:

- Śląskie Prace Bibliograficzne i Bibliotekoznawcze,
- Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Seria A,
- Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Seria A,
- Seminaria Naukowe Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Seria AB i seria Uczni Wrocławscy.

Natomiast wśród najważniejszych dokonań popularyzatorskich, oprócz tradycyjnych wykładów publicznych wygłaszanych z okazji różnych imprez okolicznościowych, często organizowanych we współpracy z różnymi instytucjami naukowymi i społeczno-kulturalnymi Dolnego Śląska, znalazły się bardzo interesujące spotkania w ramach Wrocławskich Czwartków Naukowych. Inicjatorem tych interdyscyplinarnych zebrań, gromadzących nie tylko członków należących do WTN, ale też zaproszonych gości, był znany wrocławski literaturoznawca i edytor – Jan Trzy-nadlowski. Jednak w ocenie autorki monografii, członkowie Komisji Bibliologii dość słabo zaznaczyli swą obecność w zakresie popularyzacji nauki.

Książkę kończą dwa załączniki, z których pierwszy zawiera biogramy wszystkich przewodniczących Komisji, drugi zaś mieści osiem aneksów źródłowych, przedstawiających w sposób sumaryczny następujące zestawienia dokumentacyjne: 1. wykaz wszystkich członków WTN i Komisji z podziałem na wydziały, 2. zarządy i skład osobowy Komisji podczas całego okresu jej działalności (1953–2003), 3. bardzo obszerny spis bibliograficzny tytułów i komunikatów wygłoszonych w latach 1953–2003 na posiedzeniach Komisji (liczy aż 57 stron), 4. wystąpienia, w układzie chronologicznym, członków Komisji na posiedzeniach Wydziału I: Nauk Filologicznych, 5–7. spisy tekstów autorstwa członków Komisji opublikowanych w ramach serii wydawniczych Towarzystwa, 8. wykaz wystąpień członków Komisji podczas Wrocławskich Czwartków Naukowych.

W podsumowaniu przeprowadzonych badań koncentrujących się przede wszystkim na działalności Komisji autorka trafnie wskazała najważniejsze przyczyny zawieszenia jej działalności w 2003 roku:

1. Transformacja ustrojowa i wymuszona przez nią konieczna zmiana w zakresie metod i form działania towarzystw naukowych.
2. Niechęć ludzi nauki do pracy społecznej ze względu na duże obciążenie obowiązkami zawodowymi w jednostkach, w których byli zatrudnieni na stałych etatach, a do tego szerząca się od lat dziewięćdziesiątych XX wieku wieloetatowość naukowców.
3. Zanikanie kultury stowarzyszeń naukowych w dawnym kształcie organizacyjnym oraz narodziny nowych form komunikacji naukowej z wykorzystaniem narzędzi cyfrowych, takich jak fora dyskusyjne, *social media* czy platformy cyfrowe umożliwiające zebrania online.
4. Zbyt hermetyczne środowisko powodujące brak dopływu młodej kadry naukowej, która nie spełniała wygórowanych wymogów w zakresie stopni naukowych, jakie narzucał statut WTN.
5. Sytuacja bibliologii jako nauki, jej zmieniający się status wśród innych dyscyplin naukowych i trudności w precyzyjnym określeniu pola badawczego.
6. Trudna sytuacja pracowników bibliotek spowodowana uwolnieniem zawodu bibliotekarza, co znacznie obniżyło jego rangę.

7. Trudności w pozyskiwaniu funduszy i przeszkody formalne w aplikowaniu o środki grantowe, ale i niechęć samych członków do włączania się w tego typu działania.
8. Brak funduszy na opłacenie honorariów czy choćby pokrycie kosztów podróży dla zaproszonych gości.
9. Zła kondycja instytucji macierzystej, czyli WTN, które w zasadzie słabo funkcjonuje – obecnie nie ma nawet własnej, aktualnej strony internetowej, a wszelkie kontakty z Towarzystwem były do niedawna utrudnione (s. 326).

Książka Bożeny Koredczuk jest solidnym studium dokumentacyjnym⁴, umożliwiającym poznanie zakresu działalności Komisji Bibliologii i Bibliotekoznawstwa Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Mimo trudności w zgromadzeniu podstawy źródłowej autorce udało się odtworzyć z niezwykłą precyzją wielokierunkową aktywność jej kolejnych przewodniczących oraz członków i współpracowników. Dzięki ich działalności Komisja Bibliologii i Bibliotekoznawstwa Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego zdecydowała, wśród wielu innych tego typu krajowych instytucji, w prowadzeniu badań bibliologicznych. Ponadto wyznaczyła kierunek dalszych penetracji naukowych z zakresu szeroko pojętej kultury książki, stanowiąc wzór dla pozostałych stowarzyszeń.

Omawiana książka należy do cennych publikacji naukowych i może stanowić wzorzec metodologiczny dla badaczy komisji działających w strukturach ogólnych towarzystw naukowych na terenie całego kraju.

Bibliografia

- Fekecz J., *Wrocławskie Czwartki Naukowe*, [w:] *Encyklopedia Wrocławia*, red. J. Harasimowicz, Wrocław 2001, s. 922.
- Głombiowski K., *Książka w procesie komunikacji społecznej*, Wrocław 1980.
- Koredczuk B., *Karol Głombiowski – twórca wrocławskiej szkoły bibliologicznej*, [w:] *Książka i biblioteka w procesie komunikacji społecznej*, red. R. Aleksandrowicz, H. Rusińska-Giertych, Wrocław 2015, s. 19–38.
- Migoń K., *Nauka o książce wśród innych nauk społecznych*, Wrocław 1976.
- Migoń K., *Nauka o książce. Zarys problematyki*, Wrocław 1984.
- Nauka polska we Wrocławiu w latach 1945–1965 i jej znaczenie społeczne*, red. J. Trzynadłowski, Wrocław 1965.
- Trzynadłowski J., *Wrocławskie Towarzystwo Naukowe*, [w:] *Słownik polskich towarzystw naukowych*, t. 1, *Towarzystwa naukowe działające obecnie w Polsce*, red. L. Łoś, Wrocław 1978, s. 113.
- Z dziejów badań naukowych inspirowanych przez Wrocławskie Towarzystwo Naukowe 1946–2006*, red. J. Kolbuszewski, G. Potężny, Wrocław 2006.

4 Załączona do książki *Bibliografia* jest niezwykle bogata (liczy 45 stron), a znajdują się w niej zarówno źródła archiwalne (pochodzące z Archiwum Akt Nowych i PAN w Warszawie, Archiwum Nauki PAN i PAU w Krakowie, Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, Dolnośląskiej Biblioteki Publicznej we Wrocławiu i Biblioteki Śląskiej w Katowicach), jak i bogaty zbiór źródeł drukowanych.